

הליכות עולם לוי

(חבקוק ג' ו')

לעילוי נשמת ר' יהודה לוי ז"ל

פרשת וירא

זמן ר"ת	צאת השבת	חלוקת נרות	לוח אור החיים
17:53	17:18	16:27*	י-ם
17:48	17:15	16:24	ת"א
17:48	17:14	16:24	חיפה
17:52	17:22	16:29	ב"ש

* לנותרים 40 דק': 16:07

ברית יצחק

ונראה לבאר בס"ד, ותחילה נסביר את מהות הברית, ברית שבין שניים היא כריתת שותפות לא שיש להם ענין בסימן שהם נותנים על גופם, ולא זהו הנתינה שהם נותנים למען השני, אלא רק סימן שעושים שאנחנו שותפים, ומעין זה כריתת הברית של בורא עולם עם אברהם אבינו וזרעו, איננה נתינה לבורא עולם, ואינה בקשה שתעשו בבשרכם חתך במקום המילה ותתנו לי את ערלתכם, אלא חותם ואות שאנחנו עבדים של בורא עולם וכורתים עימו ברית למסור את כל עצמותנו לה' יתברך. וכמו העבד שהאדון שם חותם על בגדו, כך הקב"ה שם לנו חותם בבשרנו להעיד שאנחנו עבדיו, וחותם זה הוא פארנו שאנחנו עבדים למלך העולם ואנחנו בני לגיונותיו וחיליו.

נמצא שהברית הינה רק התחלת הקשר שבינינו לבין בורא עולם, בה התחייבנו לעשות את רצונו ומצוותיו של בורא עולם, והוא כביכול התחייב לנו לגדל אותנו מכל העמים ולהיות עם סגולתו ליתן לנו את ארצו וירושותו, ובכל מצוה ומצוה שאנו מקיימים יש בה קיום הברית, ולהיפך ח"ו כל עבירה שעוברים וממרים את רצונו של בורא עולם, יש בה הפרת הברית. ולכן ברית היא בגימטריא תרי"ב שהיא מבוא לשמירה וקיום של תרי"ב מצוות הנותרות שיש לנו בתורה וביחד עם הברית תרי"ג, אבל אם אין את קבלת העול וקבלת העבדות אין כל יסוד וקיום לכל התורה והמצוות, שאין הם מתחברים לעבודת ה' אחת, אלא עבודה מזדמנת, מה שמתאים לי ונוח לי, ואין זו עבדות אלא נוחות.

והנה ישמעאל מסתכל על הברית ומרגיש שנתן לבורא את ערלתו, ולמרות שמהו אינו מקיים את רצונו ומתרחק ממנו ועושה כל שליבו חפץ, אבל הוא חושב שיש לו זכות שעשה את החיתוך, וכאמור אין זה ברית, אלא חיתוך בלבד בלא שום משמעות, ולעומתו יצחק שעמד על משמעותה האמיתית של הברית אמר לו אני מוכן למסור את כל גופי ואיני מעכב.

וזה בעצם מה שקיבל יצחק משרה אימנו מסירות נפש לה', בכל תנאי מצב, ברעב וצמא בנדודים ברדיפות, ואפילו שנחטפה מאברהם ונלקחה לבית פרעה מלך מצרים ואבימלך מלך גרר, לא התפתה ולא עזבה את תורת ה', ואילו הגר מיד שנפרדה מאברהם חזרה לגילולי בית אביה, וזו בעצם טענתו של יצחק שאני בן שרה אמי המהוללה והכשרה, ואילו אתה בן הגר שפחת אמי, שאינה מגיעה למעלתה ודרגתה אלא פחותה וירודה ממנה כשפחה לעומת גבירתה.

ובזה נראה ליתן טעם מדוע הלילה שלפני הברית נקראת ברית יצחק, כי הוא זה שהראה לנו את משמעותה של ברית המילה עד כמה היא עמוקה, עד כדי מסירת כל גופו ובכל תנאי, ולכן דוקא הלילה שלפני נקרא כן, כי כאשר הוא מתכוון מהלילה ומתרגש לקראת מעמד ברית המילה שיערך למחר, מראה הוא בזה שהוא מבין לקראת מה הוא מכניס את בנו, תחת כנפי השכינה, עול עבדות ה' יתברך.

אחים יקרים עמדנו על משמעות של מצות המילה, ועל ההבדל המהותי בין היהודי ובין הגוי, הגם שהוא מהול, בשבילו אין זה כי אם עוד מצוה, וכמו כן ראינו שאת הברית אנו מצווים לשמור תמיד וזאת על ידי קיום התורה והמצוות, בכל זמן ובכל תנאי כעבד לפני אדונו, בואו ונתמסר לעבודת אדונו, ה' ברוך הוא, ונזכה לכל ההבטחות והברכות שהובטחו אבותינו הקדושים. אמן.

פרשתנו פותחת בבשורת המלאכים לאברהם אבינו בהולדתו של בנו ממשך דרכו יצחק אבינו ע"ה, ולהוציא מישמעאל שאמנם היה בנו של אברהם אבינו אך לא ממשך דרכו, ועל דבר זה נלחם ישמעאל עם יצחק אבינו, ביודעו שמי שירש את אברהם ממנו תצא האומה הקדושה וישנה שאלה באמת קשה, מדוע נבחר יצחק אבינו להיות ממשך הדרך ולא ישמעאל, הרי שניהם היו בניו, ואם תאמר מפני מעשיו הרי עוד לפני שנולד יצחק כבר הוא היה מיועד להיות ממשך הדרך וכמו שאמר לו הקב"ה כי ביצחק יקרא לך זרע ואת בריתי אקים את יצחק, ואם מפני סופו שהרי הקב"ה יודע סוף כל האדם ומעשיו, הרי אנחנו יודעים שהקב"ה לא דן את האדם אלא כפי מעשיו כעת, ואף שהוא צופה ויודע יש לאדם בחירה גמורה להיות צדיק או רשע, וא"כ הכל עדיין פתוח בפני ישמעאל להיות צדיק ולאחוז בדרך אביו אברהם ולהמשיך אותה.

ומוכרחים אנו לומר שההבדל הוא מפני שיצחק נולד משרה אימנו ואילו ישמעאל נולד מהגר המצרית, אך עדיין צריך להבין מה ההבדל, וכאשר נתבונן נראה שיש הבדל מהותי ביניהם, והוא גם ההבדל שניכר לאחר מכן בהולדותיהם ישמעאל ויצחק, וככל שגדלו ההבדל ניכר יותר, ונתחקה על מעשיהם ומהם נלמד לאמותיהם, בתחילה עד י"ג שנה ישמעאל תחת חיקו של אברהם ואברהם משתדל ללמדו את מעשיו, וכמו שנאמר בתחילת פרשתנו (י"ח ז') וְאֵל הַבְּקָר רֵץ אֲבְרָהָם וַיִּקַּח בֶּן בְּקָר בֶּן נְטוּב וַיִּמֶן אֵל הַנְּעַר וַיִּמְקַר לְעִשׂוֹת אֹתוֹ, ואולם לאחר מכן (כ"א ט') אנו רואים שנאמר וַיִּקַּח אֶת שָׂרָה אֵת בֶּן הַגֵּר הַמִּצְרִית אֲשֶׁר יָלְדָה לְאַבְרָהָם מִצְחָק, ואמרו רבותינו שזה לשון עבודה זרה וגילוי עריות, ובאותו זמן הוא סך הכל היה בן שש עשר שנה, [שהרי היה גדול מיצחק ארבע עשרה שנה, ובאותו זמן יצחק נגמל והיינו בן שנתיים], שרה מתרעמת על כך ובהוראתה ובהסכמת ה' יתברך מסלקים את הגר וישמעאל מבתם, והנה אנו כבר רואים שנאמר על ישמעאל (שם כ' וכו"א) וַיְהִי אֲלֵהֶם אֵת הַנְּעַר וַיִּגְדֵל וַיִּשָּׁב בְּמִדְבַר וַיְהִי רֹבֵה קֶשֶׁת. וַיִּשָּׁב בְּמִדְבַר פֶּאֶרָן וַתִּקַּח לוֹ אִמּוֹ אִשָּׁה מִצְרַיִם מִצְרַיִם. ולבסוף אימו לוקחת לו אשה מצרית, שבודאי אמונתה ודתה לא עולים בקנה אחד עם מה שלמד ישמעאל בבית אברהם, וזה לא מפריע לישמעאל, וגם לא להגר, ולכן דרשו עליה רבותינו את הפתגם זרוק עץ לאויר והוא יחזור לעיקרו, לומר שגם אם האדם התרחק מדתו ואמונתו כאשר תזרוק אותו הוא חוזר חזרה לאמונתו הנכונה שהיה רגיל בה.

והנה לאחר מכן חוזר ישמעאל לבית אברהם, ויצחק כבר גדול, ואז אנו מוצאים יכוח מענין ביניהם, הויכוח מובא בקצרה בדברי רש"י בסוף פרשתנו (כ"ב א') ובאריכות יותר בתרגום יונתן בן עוזיאל ונביא את לשונו מתורגם, וז"ל: ישמעאל אמר ליצחק לי ראוי לירש את אבא שאני בנו בכורו, ויצחק אמר לי ראוי לירש את אבא שאני בן שרה אשתו ואתה בן הגר שפחת אמי, ענה ישמעאל ואמר אני זכאי יותר ממך שאני נימולתי לגיל שלוש עשרה שנה ואם הייתי רוצה לעכב לא הייתי מוסר נפשי למילה ולא עכבתי, ואילו אתה נימולת בגיל שמונה ימים ואם היה בך דעה יכול להיות שלא היית מוסר את עצמך למילה, השיב יצחק ואמר הרי אני בן שלוששים ושש שנה ואם הקב"ה ירצה את כל אברי אינני מעכב למוסרם לו, מיד נשמעו דברים הללו לפני בורא עולם וניסה את אברהם ליקח את בנו יצחק לעקידה. עכ"ל.

מחסות
לוח ניסן
 מסכים ויזמינים
 לבתי כנסת וישיבות
 077-2233565

טעון גניזה | נא לא לקרוא בשעת התפילה וקריאת התורה!

להצלחת חן אמיניאן בת רחל, ולרפואה שלימה לאורטל בת חנה

הליכות וזהלכות

אל תיקרי הליכות אלא הלכות (נידה ע"ג).

הליכות ליום שבת (ההפטרה וברכותיה)

אמן, ואם נאמר שאלו שתי ברכות אז הרי הוא כאילו ענה אמן. [וכן ראיתי בספר מאמר מרדכי (שבת ב' פ"ה אות ט"ו), ואמנם ראיתי בירחון אור תורה (סיון תשע"ח ס"ז) בתשובה לרב אחד שכתב שלא לענות אמת, ולא הביא שום מקור לדבריו רק מכך שכתבו הפוסקים שלא להפסיק באמצע הברכה, ומכאן הסיק שאסור לענות גם אמת, ובאמת שאינו אסור שהרי עונים אמת ולא אמן, וגם אין הפסק בעניית הקהל אמת, כן נלע"ד פשוט, ובכונה עשו כן ששימו לב לא לענות אמן. ועיין עוד בילקוט יוסף (שבת כ"ד א' ח"ד ע"א תל"ד הלכה ט') שבברכות ההפטרה הצבור עונים ברוך הוא וברוך שמו, מפני שאינו חובת יחיד אלא חובת צבור, והיינו שאין צריכים לצאת ידי חובה בברכות אלו, ומינה נלמד לענות אמת שמותר לענות. אבל לכאורה הטוב ביותר שלא יענו כלל בכדי שתעלה להם ברכה זו למאה ברכות, ועיין מזה לקמן הלכה ק"ה].

קד. בחתימת הברכה הראשונה של ההפטרה, ישנן שלוש נוסחאות, נוסחא אחת: הבוחר בתורה "וי' במשה עבדו ובישראל עמו ובנביאי האמת ו"ה"צדק, [כך היא מופיעה במסכת סופרים (פ"ג אות ט') שבידנו, וכך היא נוסחת רב עמרם גאון (שחרית של שבת), והרמב"ם (בנוסח המפטיר בנביא), ואבודרהם (ברכת המצות ומשפטיהו), וכך מבואר בסדור ר' יהודה בר יקר, וכן נראה מדברי הכס"מ ומשו"ת מהריט"ץ הנזכרים בהלכה ק"ב, ע"ש]. נוסחא אחרת: הבוחר בתורה במשה [בלי ו'] עבדו ובנביאי האמת והצדק, [והיא נוסחת מחזור ויטרי (ס' קס"ו), הרוקח (ס' צ"ז) והאבודרהם (שחרית של שבת) ובסדורי התימנים].

והנוסחא השלישית: הבוחר בתורה "וי' במשה עבדו ובנביאי האמת וצדק, ולא ו"ה"צדק כמו בשתי הנוסחאות הראשונות, [והיא נוסחת כמה סדורים בפרט סדורי האשכנזים, ולא מצאתי לה מקור בדברי הראשונים, וגם מבחינת הדקדוק נכון יותר לומר האמת והצדק, אולם בסדור אוצר התפלות בחלק העיון יישבו שה'א' של האמת חוזר גם על המילה וצדק. ואולם עיין בספר תפלת אבי (לר' שושן חזרי, עמ' 311) שהעיר שאינו נכון במשפט כולל, ע"ש. וראיתי במחזור שי"ח שפתותינו שהג"ח קנייבסקי זצ"ל שכתב על נוסחא זו בוו הלשון: ומה שאמר וצדק ולא אמר והצדק, וכן הוא באבודרהם, כי אמת בלי צדק איננו כי לפעמים צריכים לשנות מפני הצדק. עכ"ל]. וכל אחד יעשה כמנהגו, אך הנכון יותר לומר כנוסחת הרמב"ם, שהיא נוסחת המסכת סופרים ורוב הראשונים.

קה. כתב השו"ע (ס' רפ"ד סעי' ג'): צריך לכוין לברכות הקוראים בתורה ולברכות המפטיר ויענה אחריהם אמן, ויעלו לו להשלים מנין מאה ברכות שחיסר מנינם בשבת. עכ"ל. [ועיין לעיל בהלכה ע"ט מה שכתבנו שלדעת השו"ע צריך לענות אמן, והבאנו דברי הגר"ע"א כאן (ס"ק ג') בשם הפמ"ג שביאר מפני שהוא אינו קורא בפיו, לכן צריך לענות אמן, וא"כ לפי מה שיתבאר מדברי רבנו האר"י שבהפטרה צריך לקרוא בפיו ממש עם השליה צבור, א"כ גם לא ענה אמן יוצא ידי חובה בברכות המפטיר. וצ"ע]. וכ"כ רבנו האר"י (שער המצות דף לה ע"א) וז"ל: אבל ההפטרה של יום השבת תקראנה אתה בפוך ולא תסמוך על המפטיר וזלתי אל הברכות שמברך לפניך ולאחריה שצריך שתכוין אזניך לשומעם ולענות אחריהם אמן. עכ"ל. [צריך עיון בדבריו אם דוקא בברכות של ההפטרה יכוין לשומעם, או שבכל הברכות של העולים יכוין לשומעם ולענות אמן, רק שכאן השמיענו שלא יסמוך על קריאת המפטיר כלל רק על ברכותיו, ואילו בקריאת התורה יסמוך על העולים גם בקריאה וגם בברכות, וכן נראה יותר]. ונראה שמי שרוצה לצאת ידי חובה בברכות ההפטרה לא יענה "אמת" באמצע הברכה הראשונה, שהרי הוא מפסיק באמצע הברכה, [ונראה שאינו דומה לברוך הוא וברוך שמו, שאם ענה בדיעבד יצא ידי חובה, ששם ישנם פוסקים הסוברים שחייב לענות בברכה ששומע אף אם יוצא בה ידי חובה ברוך הוא וברוך שמו, אבל עניית "אמת" לכל הדעות אינה חובה ואין בה צורך, א"כ הוא הפסק].

קא. עלית מפטיר עדיפה מעלית שביעי, דהיינו המשלים, הגם שבעלית המשלים יש קדיש, ובעלית המפטיר אין קדיש, [אלא א"כ מוציאים שני ספרי תורה שאז אומרים קדיש גם אחר המפטיר], וכ"ש אם הוא מפטיר בקרבנות המוספים, וכ"ש בזכור ופרה שיש אומרים שהם מן התורה. (בא"ח תולדות כ"א, חו"ע אבלות ג' קצ"ט). ואם יש שנים בבית הכנסת שתהיה להוריהם אזכרה בשבוע הבא, אז יעלה אחד משלים והאחד מפטיר. [ואם בית הכנסת נותן את העליה אז יעשו כסדר שכתבנו בהלכה ק' להעדיף האזכרה על האב מאשר על האם, אולם אם מוכרים אז כל המרבה במחיר זוכה, מ"מ לא יתחרו יותר מדי והאחד יותר לשני, שהכל מתקבל ועולה לרצון, ועיין בפלא ועיין (ש) מה שכתב מוסר נפלא ונוקב שעדיף ליתן לצדקה מאשר להרבות במחיר העלויות, וכמובן שכונתו כאשר כסף העלויות הולך לבית הכנסת ואין מחזיקים בו תורה ועניים, אבל אם בית הכנסת מחזיק בו תורה ועניים, הרי מרויח בתמיכתו בעליות בית הכנסת גם עליה וגם החזקת העניים].

קב. קודם ההפטרה מברכים ברכה אחת (רמב"ם פ"ב מטפלה ה"ו, תוס' פסחים ק"ד: ד"ה חוץ), ואמנם בנוסח הברכה אנו פותחים בברוך, ושוב באמצע הברכה אומרים ברוך וכו' הבוחר בתורה וכו', אך אין זה שתי ברכות אלא ברכה אחת עם חתימה ארוכה. ועיין בכסף משנה (ש) שכתב הטעם שעשו כן בברכה זו, וגם ביאור ברכה זו, כך: שבתחלה מברך אשר בחר בנביאים טובים, למעט את נביאי השקר, ומפני שיש בדברי הנביאים ספור דברים ממאורעות המלכים וכו"ב, אמר ורצה בדבריהם הנאמרים באמת, כלומר כל דבריהם מרצון ודעת ה' נכתבו, והם דברי אמת, ואח"כ ראו לחלוק כבוד לתורה ולמשה רבן של נביאים, והזכירם הבוחר בתורה ובמשה עבדו, ולפי שלא יראה שמזכירין אותם אחר הנביאים, פתחו בה בברוך, ולא לומר שהיא ברכה בפני עצמה, ומפני שהזכיר התורה ומשה חזר להזכיר נביאי האמת והצדק, להזכיר על סדר קבלתם מלמעלה למטה. ולענין החלק הספורי שבספרי הנביאים, נקט אשר בחר בלשון עבר, אבל בתורה ובחלק הנבואי שבספרי הנביאים נקט הבוחר לשון הווה, כאילו בכל יום ויום הוא בוחר בהם ונותנן לישראל. עד כאן דבריו בקיצור נמרץ. [ועיין שם הדברים באריכות, ושהביא עוד תירוצים, ובשו"ת מהריט"ץ (ישנות ס' ע"ג) כתב וז"ל: פתח בנביאים וחתם בתורה ובמשה ובישראל ובנביאים, להודיענו שהכל דבר אחד, שאין הנביא רשאי לחדש דבר על מה שכתוב בתורה ה"ו, אלא כולם באים להזהיר על התורה, ולכן פתח אשר בחר בנביאים טובים ורצה בדבריהם הנאמרים באמת, כלומר שכל דבריהם נאמרים ביסודי דת האמת שהיא תורתנו הקדושה והתמימה שנקראת אמת, ולכן חתם ואמר ברוך אתה ה' הבוחר בתורה ובמשה עבדו שהוא אדון כל הנביאים וראשם והוא קבל התורה ונתנה לישראל, וכל הנביאים שבאו אחריהם באו להזכיר את ישראל על התורה ועל העבודה שיעבדו ויעסקו את ה' בתורה ובמצות, וזה שאמר ובנביאי האמת והצדק שכלם באו להזהיר את ישראל שישמרו התורה. עכ"ל. ובספר השומר אמת (ס' כ"ד אות א') כתב שיש בברכה זו כ"ו תיבות, כנגד כ"ו דורות שמאדם הראשון עד משה רבנו].

קג. ואמנם בכל הסדורים הברכה מחולקת לשנים, ודבר זה גורם לרבים לטעות כאילו הם שתי ברכות, ולענות אמן באמצע הברכה בחושבם שהסתיימה הברכה, וכבר התריע על כך בשו"ת מהריט"ץ (ס' ע"ג) שהמפטיר לא יפסיק באמצע הברכה אלא יאמר את כל הברכה בבת אחת שלא יטעו לענות שם אמן. ואמנם עד היום מפסיקים בברכה, וכן מנהג הספרדים [וכך גם הוא לפי המנגינה], אלא שנוהגים לענות שם אמת, ולא אמן, להראות שאינה סוף ברכה, וגם שאמת זה פירוש המילה

